

Propaganda ve İnanç: *De Vita Duodecim Caesarum*

Propaganda and Belief: *De Vita Duodecim Caesarum*

Rabia KAYAPINAR*

Öz

*Çağlar boyunca inançlar ve dolayısıyla din, yöneticilerin propaganda malzemeleri arasında en verimli olanı olmuştur. Tanrı veya tanrılardan onay alan yöneticiler, halkı tarafından kolaylıkla kabul görmüş ya da bu onay sayesinde bulunduğu konumu sağlamlaştırmış ve dinsel açıdan kutsal olmuş ya da tanrılaştırılmıştır. Malzemesi inanç olan bu tür propagandanın yanında yöneticinin başarılı olmasındaki en önemli etkenlerden biri yönetim biçimidir. Örneğin cumhuriyetle yönetilen bir ülkede yöneticinin başta kalabilmek ya da başa geçebilmek için daha çok çabalaması gerekirken monarşiyle yönetilen bir ülkede ise yönetici, bir gelenek uyarınca yönetimde yerini alacaktır. Yine de bu durumların her ikisinde de yönetici, içinde bulunduğu konumu sağlamlaştırmak ya da elde etmek istediği konuma ulaşmak için dine ya da inançlara gereksinim duymuştur ve duymaktadır. Gaius Suetonius Tranquillus, *De Vita Duodecim Caesarum* adlı yapıtında Iulius Caesar'dan Domitianus'a dek Roma imparatorlarının yaşamlarını anlatırken bizlere tanrıların, aynı zamanda propaganda aracı olarak da insanların yanında yer aldıklarını göstermiştir. Çalışmanın kapsamı, Suetonius'un *De Vita Duodecim Caesarum* adlı yapıtıdır. Bu çalışmada, imparatorların doğumları, yönetim başına geçişleri ve ölümleri ile ilgili tanrısal belirtiler, kehanetler, rüyalar birer anlatıdan çok propaganda malzemesi olarak incelenmiştir. Öncelikle olumlu rüyalar, daha sonra tanrısal belirtiler ve kehanetler Suetonius'un sıralamasıyla incelenmiş ve karşılaştırması yapılmıştır. Daha sonra olumsuz rüyalar ve belirtiler ele alınmıştır.*

Anahtar Kelimeler: Propaganda, İnanç, Din, Suetonius, *De Vita Duodecim Caesarum*

* Arş.Gör., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Latin Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, (rkayapinar@ankara.edu.tr)

Abstract

Through the ages, beliefs and hence religion has been the most efficient one among the propaganda materials of politicians. Politicians approved by god or gods, are easily accepted by their own people or thanks to this approval they secured the position they have and became sacred or deified in terms of religion. One of the most important factors that makes politician successful beside this kind of propaganda whose material is belief, is regime. For example, while in the country ruled by republic, the politician has to work hard to be the head of government, whereas in the country ruled by monarchy the politician will take part in government in accordance with tradition. Still in both situation, the politician has been and is in need of religion or beliefs in order to secure the position he/she holds or to reach the position he/she wants to gain. In his work *De Vita Duodecim Caesarum*, Gaius Suetonius Tranquillus, while narrating the lives of Roman emperors starting with Julius Caesar to Domitian, has demonstrated to us that gods have been with human beings as a tool of propaganda at the same time. This study's content, is Suetonius' work, *De Vita Duodecim Caesarum*. In this study, divine signs, oracles, dreams concerning births, being the head of government and deaths of emperors are examined as propaganda materials more than narrations. First, positive dreams, second divine signs and oracles are examined and compared with each other. Then negative dreams and signs are discussed.

Key Words: Propaganda, Belief, Religion, Suetonius, *De Vita Duodecim Caesarum*

Propaganda ve İnanç: *De Vita Duodecim Caesarum*

Propagandanın ne olduğunu, dolayısıyla nasıl çalıştığını Alfred McClung Lee şöyle açıklar: “*Daha resmi bir tanım sunmak adına, propaganda sözcüklerin, imgelerin, düşüncelerin, olayların ve kişiliklerin bir çıkarı, davayı, tasarımı, kurumu veya kişiyi kamunun gözünde ve aklında desteklemek ya da bunlara saldırmak niyetiyle kullanılmasıdır.*”¹ Philip M. Taylor ise, propagandanın kendi başımıza bırakıldığımızda bizleri yapmayacağımız şeyleri düşünmeye ve bunları yapmaya zorladığını söyler. Düşüncelerimize ve eylemlerimize bu denli etki ettiği için de insanlar, propagandayı insanoğlunun barış ve gerçeği arayışında bağımsız düşüncenin düşmanı, özgür bilgi ve düşünce akışının zor kullanan ve istenmeyen denetimcisi olarak görür. Propaganda, bireyi denetlemek için kullanılan bir güç düzeneğiyle bürokratik çatışmada duyguların akla karşı kazandığı yengiyi belirtir.²

¹ Lee, Alfred McClung, “The Analysis of Propaganda: A Clinical Summary”, *The American Journal of Sociology*, Vol. 51, No. 2 (Sept., 1945), 127.

² Taylor, Philip M., *Munitions of the Mind*, Manchester University Press, Manchester and New York 2003, 1.

Özünde propagandanın amacı, tek tek bireyleri ya da bir toplumu istenilen doğrultuda bir düşünceye ya da eyleme yönlendirmektir. Bu yönlendirmenin ardında hep bir çıkar saklıdır. İnsanları, yine onları ikna eden kişiye yarayacak şeyleri doğrudan ya da dolaylı olarak yapmaya ikna eder.³ Bunu kimi zaman gerçeğin bir kısmını söyleyerek, kimi zaman da kendi çıkarına uygun bir gerçek uydurarak, yani yalan söyleyerek yapar. Çeşitli yöntemleri sıralansa da temelde yaptığı bu iki şey, propagandanın yine kötü bir kavram olarak algılanmasına yol açar. Bu nedenle de çoğunlukla yalanla, sahtekârlıkla özdeşleştirilmiştir. Arthur Ponsonby, propagandadan söz ederken onun sahip olduğu bu aldatıcı yapısı için şunları söyler: “*Savaş zamanında sahtekârlıkla insanların aklına nefret zehrini aşılacak gerçekten yaşamı kaybetmekten daha büyük bir kötülüktür. İnsan ruhunun kirlenmesi insan bedeninin yıkımından daha kötüdür.*”⁴ Tüm bu tanımlar ve yorumlar ışığında, propagandanın yalana yönelik, özgür düşünce karşıtı, biçimlendirici bir denetim düzeneği olduğu görüşüne varabiliriz.

Peki, yöneticiler yüzyıllar boyunca neden böylesi kötü özellikleri olan bir aracı ya da yöntemi kullanmışlardır? Bu soru, bizi, düşüncelerimizi yönlendirerek denetleyen, hatta onları biçimlendiren propagandanın varlığının gerekli olup olmadığı sorusuna götürür. Jacques Ellul, demokrasinin propagandaya olan gereksiniminden söz ederken, tarihsel olarak, demokratik yönetim biçiminin ortaya çıktığı andan itibaren, propagandanın bu yönetim biçiminin yanında türlü biçimlerde yer aldığını söyler. Demokrasi kamu düşüncesi ve partiler arası rekabete dayandığı için bu kaçınılmazdır. Partiler başa gelmek için oy kazanmak amacıyla propaganda yaparlar.⁵

Propagandayla ulaşılmak istenen amaç ya da propagandanın hizmet ettiği çıkar, yukarıda sözü edildiği gibi kötü olmayabilir: Platon’un *Devlet* adlı yapıtının ikinci kitabını incelediğimizde, ahlak ölçütleri doğrultusunda ideal bir sitenin nasıl kurulabileceği üzerine Sokrates ile Glaukon arasında geçen bir diyalog okuruz. İdeal devleti koruyacak gençlerin nasıl eğitilip yetiştirileceği konusunda şu sözler yer alır:

“*O zaman, anlaşılıyor ki, önce masal uyduranların üzerinde sıkı bir denetim kurmamız gerekecek: Masallarının iyilerine izin vermeli, kötülerine vermemeliyiz. Sonra da sütinelerle anaların, çocuklara bizim uygun gördüğümüz masalları anlatmalarını sağlamalı. Böylece, çocukların*

³ Taylor, *a.g.e.*, 6.

⁴ Ponsonby, Arthur, *Falsehood In War Time: Containing an Assortment of Lies Circulated Throughout the Nations During the Great War*, 1980.

⁵ Ellul, Jacques, *Propaganda the Formation of Men’s Attitudes*, Tr. Konrad Kellen, Jean Lerner, Vintage Books, New York 1965, 232.

bedenlerine elleriyle biçim vermekten çok, bu masallarla ruhlarını yağurmaya yöneltmeliyiz onları...”⁶

Amaçları gençlerin olabildiğince iyi yetişmelerini sağlamak olsa da yukarıda sözünü ettiğimiz denetim düzeneği devrededir. Çünkü gençlerin iyi yetişmeleri, sitenin çıkarınadır. Yine tanrılarla ilgili anlatılan söylenceleri de sitenin çıkarları doğrultusunda biçimlendirmenin gerekliliğini anlatırken Sokrates:

“Peki, bu insanların yürekli olmasını istiyorsak, onlara, ölüm korkusunu içlerinden mümkün olduğu kadar söküp atacak sözler de söylemeli, değil mi? Yoksa içinde ölüm korkusu taşıyan bir insan yürekli olabilir mi?”

“Zeus hakkı için, olamaz.”

“Peki, Hades’e inanan ve onu korkunç bir yer olarak düşünen bir insan ölümden korkmaz olur mu; savaşta yenilgiye uğramaktansa, ölümü göz alabilir mi sence?”

“Hiç de alamaz.”

“Öyleyse, bu gibi şeyleri anlatacak olanları da denetim altına almamız gerekiyor. Hades’te olup bitenleri öyle gelişigüzel kötülememelerini, tersine, övmelerini istemeliyiz onlardan. Çünkü şimdi anlattıkları, doğru olmadığı gibi, ilerde savaşçı olacak kimseler için de yararlı da değildir.”⁷ diyerek yine sitenin yararına, ozanların anlatılarının da denetlenmesi gerektiğini vurgular. Yapılacak olan bu türlü denetimlerle kurucuların ölçütlerine göre iyi ve ahlaklı bireyler yetişecek, ölüm korkusundan yoksun olacakları için de siteyi korumak için girişilen savaşlarda yiğitçe dövüşeceklerdir.

Sokrates, hayali sitesinin kurucusu olarak Ponsonby’nin kirlilik diye nitelendirdiği yalanı ve aynı zamanda sansürü yalnızca sitenin yöneticilerine bir hak olarak tanımaktadır. Yine söz konusu olan sitenin çıkarıdır:

“Yalan söyleyebilecek olanlarsa, sitenin yöneticileridir. Bu da sitenin çıkarı için düşmanları ya da yurttaşları aldatmak amacıyla olur. Başka kimse yalan söyleyemez. Yöneticilere yalan söyleyen herhangi bir yurttaş ise hekime doğruyu söylemeyen bir hastadan; idman öğretmeninden bedeninin halini gizleyen öğrenciden ya da kaptana kendisinin veya bir arkadaşının ne yaptığını bildirmeyerek geminin ve tayfaların durumu üzerinde onu aldatan bir tayfadan da büyük suç işlemiş olur.”⁸ Zor bir durumda kalındığında yalnızca sitenin yararına olduğu için, yöneticiler tarafından yalan

⁶ Platon, *Devlet*, Çev. Hüseyin Demirhan, Palme Yayıncılık, 2007, II., 377c.

⁷ Platon, *a.g.e.*, III., 386b-c.

⁸ Platon, *a.g.e.*, III., 389c.

söylenbilir olması bizi propagandanın varlığının gerekli olduğu düşüncesine götürür. Propaganda, propagandacının çıkarlarına göre iyi veya kötü olarak nitelendirilebilir. İçeriğine baktığımızda kimi zaman gerçeklerin, kimi zaman yalanların var olduğunu görsek de propagandanın kötü olarak nitelendirilmesine yol açan şey, bunun içinde birilerinin, bu kimi zaman yalnızca propagandacının ve propagandası yapılanın ya da bu ikisiyle birlikte hedef kitlenin çıkarının olmasıdır. Sokrates'in ideal sitesinde bile böylesi bir denetim önemli bir yere sahiptir. Siteyi kurarken sağladıkları ahlaki ortamın ve huzurun devamı için gereklidir.

Demokrasi, hatta Sokrates'in adil ve huzurlu sitesi için bunun gerekliliğini gördük. Peki ya monarşi ve bunun benzeri yönetimlerde propaganda gerekli midir? Propaganda, bir kitleyi deneterek ve biçimlendirerek ya da yönlendirerek yönetme aracıdır. Propagandacının/yöneticinin isteği ve çıkarı doğrultusunda hedef kitle en uygun biçime sokulup böylelikle denetim altında tutulur. Monarşi ve benzeri yönetim türlerinde yönetici zor kullanmak yerine propaganda yapmayı yeğlerse hedef kitlesinin kendisine kolaylıkla saygı duymasını ve itaat etmesini sağlayabilir. Çeşitli yöntemlerle kendi çıkarına en uygun malzemeyi seçip hedef kitlesinin güçlü ve zayıf yönlerini tespit edip onu etki altına alır. Gerek monarşi gerekse demokrasi benzeri yönetimlerde yöneticinin en etkili malzemesinin yerine göre batıl inançlar, dinsel inanışlar olduğunu söylemek yanlış olmaz: Şöyle ki, TDK *Güncel Türkçe Sözlüğü*'nde din kavramını, *Tanrı'ya, doğüstü güçlere, çeşitli kutsal varlıklara inanmayı ve tapınmayı sistemleştiren toplumsal bir kurum, diyanet; bu nitelikteki inançları kurallar, kurumlar, töreler ve semboller biçiminde toplayan, sağlayan düzen; inanılıp çok bağlanılan düşünce, inanç veya ülkü, kült⁹* olarak açıklamıştır. İnanç ise yine TDK'nın *Felsefi Terimler Sözlüğü*'nde şöyle açıklanır: “*Bir şeyi güvenle doğru sayma tutumu. Bu anlamda: 1. Yeterince gerekçesi bulunmayan, kesin olmayan bir şeyi doğru sayma; us yoluyla genel geçer bir doğrulama yapmadan, başkasının tanıklığı üzerine kurulmuş kanıtları, hiç bir kuşku duymaksızın onaylama. 2. Öznel olarak yeterli olan, ama nesnel olarak yeterli olmayan gerekçelerden ötürü bir şeyi doğru sayma.*”¹⁰

⁹ Çevrimiçi erişim: (27.03.2014-14:27)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.533417cc16d884.10029344.

¹⁰ Çevrimiçi erişim: (27.03.2014-14:28)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5334181127a877.95654317.

Bu iki tanımdan dinin ya da inancın öncelikle bağlanılan bir kavram olması nedeniyle duygularla ilgili olduğu ve öznel gerekçeleri oluşundan dolayı da bireysel olduğu düşüncesine varabiliriz. Buradan hareketle; din ya da inanç, duygularla ilgilidir, propaganda da duygu ve tutkulara hitap eder.¹¹ Propaganda topluluklara seslense de din ve inanç kadar bireylere hitap eder. Çünkü başarılı olabilmesi için hedef kitlenin içindeki her birey sanki yapılan propaganda yalnızca onu hedef alıyormuş gibi¹² kendisini özel hissetmelidir. Bu benzerliklerden dolayı bir inançlar sistemi olan din, propaganda için en verimli malzemedir diyebiliriz. Her türlü propaganda için kullanılabilir. Örneğin, bir topluluğu bir hedefe karşı kıskırtmak için dini duygular ya da kurallar kullanılabilir. Ama aynı zamanda hedef kitleyi tek bir düşüncede birleştirmede de kullanılabilir.

Dinsel duygular çeşitli araçlarla propaganda malzemesi edilebilir. Örneğin, rüyalar tarih boyunca tanrı ya da olağanüstü güçlerle ilişkilendirilmiştir ve bunlar, bir mesajı ya da uyarısı olduğu inancıyla din çerçevesinde yorumlanmıştır. Rüneyi gören kişiye özel olduğundan da oldukça verimli bir araçtır. Çünkü rüyanın görülüp görülmediği doğruluğu kanıtlanamayacak bir durumdur. Rüya, gören kişinin anlatması ve birtakım kişiler tarafından bunun yorumlanması ile gerçek dünyaya adımını atar. Propagandacı, olağanüstü şeylere inanan hedef kitlesini rüyalarla çıkılması zor olmayan bir ikileme bırakır. Tanrı gerçekten söz konusu kişiye, onun anlattığı gibi bir mesaj yollamış mıdır? Gerçekte burada söz konusu olan, görülen rüyadan çok bunun yorumudur. Ne kadar alanlarında uzman olan kişilere danışıldığı söylene de propagandacı bu yorumlayıcı kişilerin kendi istekleri doğrultusunda yorum yapmalarını sağlayabilir. Bunun dışında, yorumun tam olarak kimden geldiğinin belli olmadığı durumlarda propagandacı kendi çıkarına hizmet edecek kişileri hedef kitlenin içine yerleştirebilir. Böylelikle hedef kitle kendi içinden çıktığını düşündüğü bu yorumlara daha kolay bir biçimde inanabilir. Rüyalardan başka tanrıların gönderdiğine inanılan belirtiler, alışılmadık durumlar bir propaganda

¹¹ “Propaganda ve bilgilendirme arasında bir fark vardır: bilgilendirme mantık ve deneyime hitap eder—bizlere gerçek sağlar; propaganda duygu ve tutkulara hitap eder—mantıkla ilgili değildir. Elbette, propagandada biraz gerçek vardır, ama gerçek bu kadar kolay değildir... yalnızca gerçeklere, istatistiksel bilgilere, ekonomik düşüncelere dayalı propaganda da vardır. Sovyet propagandası, özellikle 1950’den beri, Sovyetler Birliği’nin inkâr edilemez bilimsel ilerleyişi ve ekonomik büyümesine bağlıdır; ama bu yine de propagandadır, çünkü gerçekleri mantıksal bağlamda kendi düzeninin üstünlüğünü göstermek ve herkesin desteğini almak için kullanır.” Ayrıntılı bilgi için bk. Ellul, a.g.e., 84.

¹² “... her bir kişi bireyselleştirilmelidir, her biri sanki ona bakılıyor ve ona bireysel olarak hitap ediliyormuş izlenimine kapılmalıdır.” Ayrıntılı bilgi için bk. Ellul, a.g.e., 8.

aracıdır. Tüm bu araçlarda önemli olan nokta yorumlanışlarıdır. Aniden düşen bir yıldırım propagandacının çıkarına göre iyi ya da kötü olarak yorumlanabilir. İşte tam bu evrede propaganda hedef kitlesinin düşüncesini isteği doğrultusunda biçimlendirir.

Örneklerle bu durumu daha açık bir biçimde anlayabilir ve Suetonius'un aktardıkları ışığında bu araçların propagandaya nasıl hizmet ettiklerini görebiliriz: Caesar, Hispania Ulterior'a *quaestor* olarak atanıp Gades'e geldiğinde Herakles Tapınağında Büyük İskender'in heykelini görünce içini çeker. Onun gibi olamadığı için üzülür ve görevini bırakmak ister. Çünkü Roma'da daha büyük işler yapmayı planlamaktadır. Ertesi gece rüyasında öz annesiyle yattığını görür. Rüya yorumcuları bunu şöyle yorumlarlar: “*Annesini kendi altında yatar durumda görmesi, anne, herkesin anası sayılan topraktan başka bir şey olamayacağına göre, ona yeryüzünde sınırsız güç elde edeceğinin önceden bildirilmesidir.*”¹³ İlginçtir ki Caesar'ın Roma'da büyük işler yapmayı planladığının ertesi gecesi tanrılar ona bir belirti olarak bu rüyayı göstermişlerdir.

Caesar'ın daha *quaestor* iken Roma'da tek yönetici olma niyetini açığa vuran bu rüya ve yorumu, belirtilen zamanda, yani Caesar'ın *quaestor*luğunda yayılmış olacağı gibi daha sonradan, örneğin Caesar, Pompeius'u yenip de Roma'yı tek başına yönettiği zamanda da yayılmış olabilir. Eğer belirtilen zaman diliminde yayıldıysa bu, Caesar'ın kafasında tasarladığı işlere hedef kitlesinin güvenini sağlamak amacı gütmüştür diye düşünebiliriz. Öteki türlü olduysa, yani belirtilen zamandan daha sonra yayıldıysa, içinde bulunulan dönemdeki konumu sağlamlaştırmak amacıyla yapıldığını söyleyebiliriz. Bu aktarılan örneğin hedef kitlesi, öteki örneklerde de olacağı gibi, büyük olasılıkla halktır, ama bir ölçüde de Caesar'ın rakipleri olabilir. Şöyle ki, hedef kitlesi halktır, çünkü Caesar'ın desteğine gereksinim duyduğu topluluk halktır. Hedef kitlesi rakipleridir, çünkü tanrılardan aldığı onayla rakiplerinin gözünü korkutup morallerini bozmak istemiş olabilir.

Plutarkhos'un anlattığına göre, Philippos ve Olympias'ın evlilikleri gerçekleşmeden önceki gece Olympias bir rüya görmüştür. Önce bir gök gürültüsü duymuş, sonrasında rahmine bir yıldırım düştüğünü, bunun birçok parçaya ayrıldığını ve her yeri dolaştıktan sonra sönen büyük bir ateşe dönüştüğünü görmüştür.¹⁴ Propaganda çalışmalarını genel olarak incelediğimizde Augustus'un birçok yönden edinme babası Caesar'ı örnek aldığını görürüz. Büyük İskender'e öykünme konusunda da bunu yapmıştır.

¹³ Suetonius, *On İki Caesar'ın Yaşamı*, Çev. Fafı Telatar- Gül Özakürk, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2008, *Tanrısal Iulius Caesar*, VII.

¹⁴ Plutarkhos, *Parallel Lives, Alexander*, Tr. Bernadotte Perrin, Loeb Classical Library, 1919, II.

Yukarıda anlattığımız örnekte ona imrenip onun gibi olamadığına üzülen Caesar'a tanrılar rüya yoluyla belirtilerini göndermişlerdir; Augustus'a ise daha doğmadan onun başına gelene benzer bir belirti göndererek mesaj vermişlerdir: Augustus da onun gibi genç yaşında büyük başarılar kazanacaktır. Çünkü Atia da, onu doğurmadan önce, rüyasında iç organlarının yıldızlara taşındığını, oradan da tüm yeryüzüne ve gökyüzüne yayıldığını görür. Üstüne üstlük Augustus'un babası Octavius da rüyasında Atia'nın rahminden parlak bir güneş doğduğunu görür.¹⁵ Bu rüya, daha sonra Octavius'un kehanete danışmasıyla ve yine bu kehaneti doğrulayan bir rüya görmesiyle pekişir: “Ordusunun başında Thracia'nın ıssız bölgelerinden geçerken, Bacchus babanın korusunda o yörenin tören kurallarına göre kehanete danışan Octavius'a rahipler aynı şeyi söylediler, çünkü sunağa şarap dökülünce alevler öyle yükseldi ki, tapınağın alınlığını aşır göğe yükseldi, aynı sunakta sunuda bulunan bir tek Büyük İskender'in başına buna benzer olağanüstü bir durum gelmişti. Hemen ertesi gece de oğlunu bir ölümlüden daha boylu boslu, elinde yıldırım ve asasıyla Iuppiter Optimus Maximus'un kılığında, bembeyaz on iki atın çektiği defne dallarıyla süslü bir arabanın üzerinde başında ışık saçan çelengiyle gördü.”¹⁶

“...bir tek Büyük İskender'in başına buna benzer olağanüstü bir durum gelmişti.”¹⁷Büyük İskender, Caesar ve Augustus için izlenmesi gereken çok önemli bir örnektir. Onun gibi genç yaşta, genç yaşına karşın çok büyük başarılar kazanmayı isterler. Bu isteklerine ek olarak hedef kitlelerinde, yukarıda alıntıladığımız olağanüstü belirtilerde olduğu gibi, Büyük İskender'e denk oldukları algısını yaratmak amacı güderler. Böylelikle sahip olacakları ya da o dönemde ellerinde bulunan konumu sağlamlaştırmak istemişlerdir. Bu tür olağanüstü belirti ve kehanetlerin, yöneticiler başa geldikten ve bir şeyler başardıktan sonra, yaratıldığını düşünmek daha uygun olacaktır. Şöyle ki, örneğin Augustus doğduğunda bu tür söylentiler çıkmışsa, bu yalnızca öngörü olarak değerlendirebilir ve tek başına yönetime geçebilecek bir kişinin doğumunu Senato'nun engelleme olasılığı yüksektir. Nitekim yine Augustus'un doğumundan birkaç ay önce Roma'da bir doğa olayı yaşanır ve bu olay herkesin gözü önünde Roma halkı için bir kralın doğmak üzere olduğunu olağanüstü bir belirtiyle bildirir; senato bundan korkarak o yıl doğan her çocuğun beslenip büyütülmemesine karar verir.¹⁸ Senato'nun bu olayı engelleme kararı almış olması, bu kehanetin de belirtilen zaman diliminde olduğunu göstermez; ama bizleri öteki örneklere

¹⁵ Suetonius, *a.g.e.*, *Tanrisal Augustus*,XCIV.

¹⁶ Suetonius, *a.g.e.*, *Tanrisal Augustus*,XCIV.

¹⁷ Suetonius, *a.g.e.*, *Tanrisal Augustus*,XCIV.

¹⁸ Suetonius, *a.g.e.*, *Tanrisal Augustus*,XCIV.

göre bu örneği yalnızca öngörü olarak değerlendirmeye yönlendirir. Sonuçta, oldukça doğal bir biçimde meydana gelen bir doğa olayı birtakım kişilerce yorumlanmıştır. Burada önemli olan başka bir nokta kral, tiran, tek yönetici gibi kavramların Romalılar tarafından iyi karşılanmamasıdır. Öte yandan Augustus'un amaçladığı tek başına yönetimde olmaktır. Bu örnekler, Augustus'un *principatus*luk yönetimini kurmadan önce yaptığı bir tür kamuoyu araştırması olarak değerlendirilebilir.

Augustus malzemesi dinsel inançlar olan propaganda çalışmalarını en çok kullanan yöneticidir diyebiliriz. Bunun nedeni cumhuriyet yerine *principatus*luk yönetim biçimini getirmesi olabilir. Hedef kitle büyük bir değişimle karşılaştığı için yöneticinin, onları ikna edebilmek için daha fazla çabalaması gerekir. Bu yüzden Augustus'un doğumuyla ilgili olağanüstü rüyaların sayısı fazladır. Örneğin, İ.Ö. 78 yılı *consulu* Quintus Catulus Lutatius, iki gece üst üste şöyle bir rüya görür: “İlk gece Iuppiter Optimus Maximus sunağının çevresinde oynayan özgür doğumlu çok sayıdaki çocuktan birini seçmiş, onun göğsüne elinde taşıması için devletin simgesini koymuş; ertesi gece Capitolinus Iuppiter'in kucığında aynı çocuğu görmüş, çocuğun alınmasını buyurunca, sanki devleti koruması için yetiştiriliyormuş gibi tanrı uyarısıyla engellenmiş; ertesi gün de daha önce hiç görmediği Augustus'la yüz yüze gelince, ona hayranlıkla bakıp rüyasında gördüğü çocuğa tıpa tıp benzediğini söylemişti.”¹⁹ Bu rüyalarda Iuppiter'in Augustus'a tıpa tıp benzeyen bir çocuğa yetki veriyor biçimde görünmesi Horatius'un şiirlerinde Augustus'un Iuppiter'in yardımcısı olduğu düşüncesiyle paraleldir:

“*Gentis humanae pater atque custos,
orte Saturno, tibi cura magni
Caesaris fatis data:
tu secundo Caesare regnes.*”²⁰

Yönetim bakımından Iuppiter ile Augustus arasında oluşturulan bu paralellik bizi yine bu rüyaların Augustus başa geçtikten sonra yayıldığı düşüncesine götürür. Bu durum Augustus'un başa geçiş devletteki konumunu somut olarak güçlendirmesine karşın yine de propaganda

¹⁹ Suetonius, *a.g.e.*, *Tanrısız Augustus*,XCIV; Suetonius, Catulus'un gördüğü rüyalarından ilkinin başka türlü anlatıldığını söyler: “Özgür doğumlu birçok çocuk Iuppiter'den bir koruyucu isteyince, içlerinden, tüm isteklerini anlatacakları birini göstermişti, parmaklarıyla çocuğun dudaklarına yavaşça dokunduktan sonra, parmaklarını kendi ağzına getirerek ondan bir öpücük almıştı”.

²⁰ “İnsan soyunun babası ve koruyucusu, Saturnus'un oğlu, yüce Caesar'ın kaderini gözetme görevi verilmiş sana: Sen hükmet veliahtın Caesar'la.” Horatius, *Carmina*, I, XII.

çalışmalarına gereksinim duyduğunun bir belirtisi olarak görülebilir. Öte yandan rakiplerinin de boş durmadığı ve Augustus'u propaganda çalışmalarına yönelttiği de düşünülebilir. Dahası, söylevleriyle²¹ Augustus'un Antonius karşısında güçlü bir konum kazanmasını amaçlayan Cicero'nun gördüğü iddia edilen rüyanın da propaganda amaçlı olarak yayıldığını düşünebiliriz: “*M. Cicero, Gaius Caesar'a Capitolium'a dek eşlik ederken arkadaşlarına önceki gece gördüğü şu rüyayı anlatıyordu: Gökten altın bir zincirle indirilmiş görünüşü soylu bir çocuk Capitolium'un kapısında duruyormuş ve Iuppiter ona bir kırbaç vermiş; sonra büyük dayısı Iulius Caesar, o güne dek pek çok kişinin tanımadığı, Augustus'u birden bire görünce, sunu sunmaya çağırmıştı, Cicero bu çocuğun, rüyasında iyice gördüğü çocuğun ta kendisi olduğunu doğrulamıştı.*”²² Bu rüyanın kim tarafından yayıldığı konusunda üç görüş öne sürebiliriz. Bunlardan ilki bunun bu olayın yaşandığı dönemde yayılmış olmasıdır. Cicero bunu kendisi dile getirmese bile Caesar yandaşları bunu yaymış olabilir. Böylelikle Caesar kendisinden sonra gelecek olan Augustus'un yerini ayarlamıştır. Bir diğer görüş ise bunun Cicero ve Augustus'un ittifak içinde olduğu ve Antonius'a karşı yazdığı *Philippicae Söylevleri* zamanında yayılmış olabileceği yönündedir (İ.Ö.44). Cicero, onu överek Antonius'a karşı yapılacak savaşta tam yetki almasını sağlamıştır. Bu rüyanın da yayılmasıyla Cicero'nun amacına büyük bir yarar sağlanmış olabilir. Son olarak da bu olay Augustus başa geçtikten sonra yayılmış olabilir. Bu olasılığı doğru kabul edersek Augustus'un yönetimin başında daha sağlam bir yer edinmesini sağlamak amacını gütmüştür diye düşünebiliriz.

Görünen o ki, Iuppiter, Augustus için koruyucusu olarak belirlediği tanrı Apollo'dan ya da Roma'nın kurucu tanrısı Mars'tan ya da Roma'nın kurucu tanrıçası ve Gens Iulia'nın atası olan Venus'tan daha önemlidir. Bunun nedenini şu biçimde yorumlayabiliriz. Roma cumhuriyet yönetim biçiminde tek başına yönetimde kalmak ancak *dictator*luk unvanıyla oluyordu. Augustus'un edinme babası Caesar da Pompeius'u yendikten sonra devletin yönetimini *dictator* olarak ele aldı. Ama Augustus'un kurmaya çalıştığı düzen bundan biraz daha farklıydı, o da edinme babasının yaptığı gibi kendisine veliaht bıraktı. “*Princeps*” unvanı altında kurmaya çalıştığı şey gerçekte bir monarşiydi. Bu tek başına yönetmek olgusunu hedef kitesinin algısında yaratabilmek adına da Roma dininin baş tanrısı, tanrıların ve

²¹ *Philippicae Söylevleri*'nin özellikle üçüncüsünde Cicero, Antonius'a karşı Augustus'a yetki verilmesi için çabalar ve onu Senato'nun önünde şöyle över: “*İnanılmaz ve Tanrısız bir zekâ ile erdemi olan genç G. Caesar daha doğrusu neredeyse çocuk denecek yaştaiken, özellikle de Antonius'a karşı duyduğu öfkeyle yanıp tutuşurken...*” Bk. Cicero, *Philippicae Söylevleri I*, Çev. Gül Özaktürk, Öteki Yayınları, Ankara 2000, III, II.

²² Suetonius, *a.g.e.*, *Tanrısız Augustus*, XCIV.

insanların tanrısı Iuppiter'in onayına gereksinimi vardı. Eğer Venus, Mars ya da Apollo ile sınırlı kalsaydı, istediği sonucu tam olarak alamazdı.

Augustus'tan sonra Galba'ya dek yönetimin başına geçen yöneticiler için Suetonius genellikle karşıt propaganda olarak nitelendirebileceğimiz örnekler aktarmaktadır. Hatta onların ölümlerinden sonra Caesar'ın soyunun sona ermesini yine tanrıların belirtileriyle açıklamaktadır: “*Caesar'ın soyu Nero ile sona erdi. Kimi ön belirtiler özellikle de iki tanesi bunun çok açık göstergesidir: Yıllar önce, Livia, Augustus'la evliliğinin hemen ardından Veii yakınındaki evine ziyaret amacıyla dönerken uçan bir kartal, gagasında defne dalı tutan beyaz bir tavuğu kaptıktan sonra Livia'nun kucığına düşürdü. Livia tavuğu büyütme ve dalı da dikmeye karar verdi. Sonra kuluçkadan o kadar çok civciv çıktı ki, bugüne kadar onun evi 'Ad Gallinas' (kümes) olarak adlandırılır ve orada öyle sık bir defne ağacı korusu yetişti ki, Caesar soyundan gelen her bir kişinin ölmeden hemen önce eliyle diktiği ağacın kurumaya yüz tuttuğu gözlemlendi. Nero'nun öldüğü yıl hem tüm ağaçlar kökünden kurudu hem de bütün tavuklar öldü. Ayrıca, kısa bir süre sonra Caesarların tapınağı düşen yıldırımla yıkıldı, aynı zamanda bütün heykellerin başları kırıldı ve imparatorluk asası da Augustus'un elinden fırladı.*”²³

Yalnız Galba'nın yaşam öyküsüne baktığımızda yine bir rüyayla tanrının ona mesaj yolladığını görürüz: “*Erkeklik giysisini giydikten sonra, şöyle bir düş gördü: Fortuna (Yazgı tanrıçası) ona kapısının önünde beklemekten sıkıldığını ve hemen içeri kabul edilmezse, karşısına ilk çıkanın ganimeti olacağını söylüyordu. Uyandıığında, salonun kapısını açtıktan sonra, eşişe yakın bir yerde Yazgı tanrıçasının yarım metreden daha büyük bronz bir heykelini buldu. Bunu genelde yaz aylarını geçirdiği Tusculum'a dek kucığında taşıdı ve evinin bir odasında onu Tanrı'ya adadı. Sonra onu aylık kurban törenleriyle ve yıllık gece nöbetiyle onurlandırdı.*”²⁴ Bu kez ölümlülere mesaj gönderen, Yazgı tanrıçasıdır. Fortuna, birçok yönetici tarafından propaganda malzemesi olarak kullanılmıştır. Örneğin, Lucius Sulla, Fortuna'nın kendisine çok yardım ettiği düşüncesiyle *Felix* lakabını almıştır.²⁵ Galba'nın burada gördüğü rüyadan çok rüyayla ilişkilendirebileceği somut bir nesnenin olması bu örneği daha açık bir biçimde propaganda çalışması olarak nitelendirmemize yetecektir. Çünkü bu rüyayı anlatması ve bu rüyanın yayılması bir yana, bu somut nesne ile hedef kitlesinin bu rüyayı benimseyerek hatırlamasını ve hatırladıkça tekrardan bunu düşünmesini sağlayacaktır.

²³ Suetonius, *a.g.e.*, *Galba*, I.

²⁴ Suetonius, *a.g.e.*, *Galba*, IV; Cassius Dio, *Roman History*, Tr. Earnest Cary, Loeb Classical Library, 1914, LXIV.

²⁵ Ramage, E.S., “Sulla's Propaganda”, *Klio*, 78, 1991, 1, 95.

Nero'nun ölümünün ardından bir yıl içerisinde sırasıyla Galba, Otho ve Vitellius yönetimin başına geçmiştir. Onlardan sonra gelen Vespasianus'un yaşamını da bu doğrultuda incelemeliyiz, çünkü Vespasianus da "Dört imparatorlar yılı" olarak bilinen 69 yılı içerisinde yönetici olmuştur. Buradan hareketle bu yöneticilerin yaşam öykülerinde aktarılan belirtiler, gerçekte birbiriyle çakışmaktadır. Örneğin, kâhin Seleukos'un Otho'nun imparator olacağına dair kehanette bulunmuştur²⁶. Bu kehanetle birlikte, Otho ile aynı yıl başa geçen Vespasianus'un gördüğü rüya çakışmaktadır: "*Akaia'da Nero'nun bir dışının çekilmesinin kendisi ve ailesi için mutlu geleceğin başlangıcı olacağını rüyasında gördü, ertesi gün şöyle bir olay oldu: Bir doktor evin girişinde yeni çekilmiş bir diş gösterdi.*"²⁷ Bu her iki tanrısal belirti gerçekleşmiş ve her ikisi de imparator olmuştur. Ancak bu belirtilerin tanrıdan geldiğini, bunun bir çeşit tanrı onayı olduğunu ve bir söylenti biçiminde Suetonius'a ulaştığını düşünürsek, bunları propaganda olarak değerlendirebiliriz. Değerlendirdiğimizde, her iki yöneticinin gelenek uyarınca basmakalıp bir propaganda yaptıklarını söyleyebiliriz.

Eskiçağ propaganda çalışmalarında rüya anlatımı ve yorumlamaları kadar tanrıların arzusunu ya da düşüncesini açıkladığı ileri sürülen kehanetler ve çeşitli olağanüstü olaylar da önemli bir yer tutmaktadır. Bunlar da tanrı onayı olarak düşünülebilir. Dine ve batıla inanan kişiler bu tür söylentilere büyük değer verir. Bunlar genelde propagandası yapılan kişinin değil çoğu kez adı bilinmeyen ama olaylara tanık olan birinin anlatımıyla can bulur. Yani ortada yöneticiden başka bir tanık vardır. Bu yapıyla daha nesnel görüldüğünden inandırıcılığı daha fazladır: "*Velitrae'in hemen yanındaki dede toprağında, kilere benzeyen ve gösterişsiz bir ev, bugün hala Augustus'un büyüdüğü yer olarak gösterilmektedir ve orada doğduğu düşünülmektedir. Teklifsizce içeri girenleri bir ürperti ve korku sarıyormuş gibi bir düşünce olduğu için, zorunlu olmadıkça ve arınmadıkça oraya girmek dinen yasaktır, çok geçmeden bunun doğruluğu da kanıtlanmıştır: Çünkü evin yeni sahibi ya şans eseri ya da denemek için oraya yatmaya gidince, başına şöyle bir olay gelmiştir: Geceleyin aradan birkaç saat geçtikten sonra ani ve açıklanamayan bir güç onu dışarı atmış ve kendini yatağıyla birlikte yarı baygın kapının dışında bulmuştur.*"²⁸ Augustus'un doğduğu eve arınmadıkça girmenin dinen yasak olması, onu doğal olarak tanrılaştırır, en azından kutsallaştırır. Bu anlatılanın Suetonius'a göre doğruluğunun kanıtlanmış olması ise yukarıda sözünü ettiğimiz tanıkla inandırıcılığı artırılmasından başka bir şey değildir. Doğruluğu

²⁶ Suetonius, *a.g.e.*, *Otho*, IV.

²⁷ Suetonius, *a.g.e.*, *Tanrısal Vespasianus*, V.

²⁸ Suetonius, *a.g.e.*, *Tanrısal Augustus*, VI.

kanıtlanamayan durumlar hedef kitlede her zaman kuşku yaratır. Bu kuşku iki yönlü olabilir: Anlatılan gerçek ya da uydurma olabilir. Hangi yönde düşünülürse düşünülün tek başına kuşkunun varlığı bile hedef kitlede propagandacının arzuladığı sonucun hiç olmazsa az bir bölümünü ortaya çıkaracaktır.

Rüyaları anlatırken sözünü ettiğimiz üzere, Augustus'un tanrıdan rüya vb. yollarla aldığı onaylar öteki yöneticilere oranla oldukça fazladır. Suetonius'un, Augustus'un doğumu ile ilgili olarak bizlere aktardığı örneklerden birkaçı şöyledir: “*Velitrae'da eskiden duvarın bir yerine yıldırım düşünce, bu kasabanın bir yurttaşı günün birinde güç sahibi olacak diye yorumlandı; Velitrae kasabasının yerlileri bu belirtiyeye güvenerek hem hiç zaman yitirmeden hem de daha sonra sık sık Roma halkıyla nerdeyse kendi sonlarını hazırlayacak savaşa girmişlerdi; sonunda geç olsa da o belirtinin Augustus'un gücünü haber verdiği kanıtlarıyla ortaya çıktı... Mendesli Asklepiades'in Theologumena adlı kitabında okuduğuma göre Atia, onun (Apollo'nun) kutsal törenine gece yarısı gelince, tahtirevanını tapınağa koydurmuş, öbür kadınlar evlerine gidinceye dek derin bir uykuya dalmıştı; birdenbire bir yılan Atia'ya sokulmuş, az sonra da çıkıp gitmişti; Atia sanki kocasıyla birlikte olduktan sonra temizlenmiş gibi uyanmıştı; o anda bedeninde yılan desenine benzeyen bir leke kalmış ve bundan hiçbir zaman kurtulamamıştı, öyle ki o zamandan sonra halk hamamlarına hiç gitmemişti; onuncu ayda doğan Augustus'un Apollon'un oğlu olduğu düşünülmüştü...Augustus, senatoda Catilina tertibinin görüşüldüğü günde doğdu ve Octavius karısının doğum yapması yüzünden geç kaldı, P.Nigidius'un, Octavius'un gecikme nedeni anlaşıldıktan sonra, doğum saatini öğrenince yeryüzünün efendisinin doğduğunu onaylaması halk arasında yaygın olarak bilinen bir konudur.”²⁹*

İlk örnekte, düşen yıldırımın geç de olsa Augustus'un gücünün habercisi olduğunun kanıtlarla ortaya çıktığını belirten Suetonius bize bu kanıtların ne olduğu hakkında bilgi vermez. Bu da bizi bu kanıtların Augustus'un çeşitli başarılar kazanıp yönetimin başına geçmesi olduğu düşüncesine yönlendirir. Bu durumda bu örneğin de Augustus'un başa geçmesinin ardından yayıldığını ve bunun kesinlikle siyasi gücünü artırmak için yapılan bir propaganda çalışması olduğunu düşünebiliriz. İkinci örnek ise Büyük İskender'in doğumuyla ilgili anlatılanlarla benzerlik göstermektedir. Plutarkhos, bir gece onun annesi Olympias'ın yanına bir yılanın sokulduğundan ve bu yüzden babası Philippos'un gerçekte bir tanrının yılan kılığında eşiyle ilişkiye girdiğinden kuşkulandığını anlatır.³⁰ Dikkat edilmesi

²⁹ Suetonius, *a.g.e.*, *Tanrısız Augustus*, XCIV.

³⁰ Plutarkhos, *a.g.e.*, XIX.

gereken başka bir nokta ise Augustus'un Apollon'un oğlu olabileceği düşüncesidir. Augustus edinme babası Caesar gibi Roma kentinin kurucu tanrıçası Venus'u değil de iyileştirme gücüne sahip Apollon'u seçmiştir. Bir olasılık bunun nedeni *bir grubun egemenliği altında bulunan devleti özgürlüğe kavuşturup*³¹ onaran bir yönetici görünümü vermek istemesi olabilir. Tıpkı hastalıklarla savaşmakta olan insanları bu durumdan kurtarmak için onlara yardım elini uzatıp başlarından kötü durumu savan bir tanrı³², yani Apollon gibi görünmek istemiş olabilir. Üçüncü örnekte ise yeryüzü efendisi, yani göklerin efendisinin yeryüzündeki temsilcisi olgusu açıkça yer almaktadır: *tu secundo Caesare regnes*.³³

Augustus'un doğumuyla ilgili bu örneklerden başka bir de bebeklik ve ergenlik döneminde meydana gelen olağanüstü olaylar ve kehanetler vardır: *“Daha bebekken, Gaius Drusus'un yazdığına göre, bir akşam sütninesi tarafından giriş katındaki beşiğine yerleştirilmişti, ertesi sabah ise orada yokmuş, uzun süre arandıktan sonra sonunda yüksek bir kulenin tepesinde doğan güneşe karşı yatarken bulunmuştu.*

*Konuşmaya başlar başlamaz, bir gün dededen kalma evde viraklayan kurbağalara seslerini kesmelerini buyurdu ve o günden sonra orada kurbağaların hiç viraklamadığı söylenir. Campania yolu üzerinde dördüncü mil taşı yakınlarındaki bir koruda öğle yemeği yerken, bir kartal birden bire elindeki ekmeği kapmış, çok yükseklere uçup yine birdenbire yavaşça inip bırakmıştı.”*³⁴ Bir bebeğin kendi başına, ilk örnekte söylenildiği gibi, bir kulenin tepesine çıkmasına olanak yoktur. Ancak tanrılar bebeğe yardım ettiyse eğer, işte o zaman bu bebek tanrılar için önemlidir, yani kutsaldır; öyleyse bir gün yüksek bir konuma çıkacaktır. Üstelik hayvanlara bile sözünü dinletebildiğine göre, Hercules'ten bir farkı olmadığı düşüncesi akla gelebilir. Hercules de beşiğinde yılanları kendi elleriyle boğmuştu, çünkü o en ulu tanrı Iuppiter'in kanını taşıyan bir yarı-tanrıydı. Augustus'tan sonra yönetimin başına geçen yöneticilerin öykülerinde de göreceğimiz gibi yalnız Augustus'a bu denli çok kehanet, tanrısal belirti ve olağanüstü olay gönderilmiştir. Bununla birlikte öteki yöneticilere yalnızca yöneticiliklerini bildiren belirtiler gönderilirken ona, yöneticilik müjdesinin yanında onun tanrı katında olduğunu bildirmişlerdir.

³¹ Augustus, *Res Gestae Divi Augusti: The Achievements of The Divine Augustus*, Oxford University Press, 1983, 1., 1-2.

³² Smith, William, *Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology*, Vol. I, Little, Brown and Company, Boston, 1867, 230.

³³ Horatius, *Carmina*, I, XII.

³⁴ Suetonius, *a.g.e., Tanrısal Augustus*, XCIV.

Suetonius'un aktarmaya devam ettiği bu türden olağanüstü öyküler şunlardır: “*Augustus'un, erkeklik giysisini giydiği günde kenarları mor şeritli togasının dikişi her yandan sökülüp ayaklarının dibine düşmüş. Bunu, simgesi mor şeritli toga olan senatörler sınıfının günün birinde ona boyun eğmesinden başka bir şey ifade etmediği biçiminde yorumlayanlar da vardır.*

Tanrısız Iulius Caesar Munda'da ordugâhına yer hazırlamak için ağaçları keserken gördüğü bir hurma ağacının zafer belirtisi olarak korunmasını buyurdu; bu ağaçtan durmadan çıkan sürgünler birkaç gün içinde öyle büyüdü ki, ana gövdeye erişmekle kalmadı, hem onu geçti hem de üzeri güvercin yuvalarıyla doldu, oysa bu kuş türü sert ve pütürlü yaprak ve dallardan özellikle kaçardı. Özellikle de bu olağanüstü belirtiden sonra Caesar'ın, kız kardeşinin torunundan başka herhangi biri kendisinden sonra yerine geçmek ister diye endişelendiğini anlatırlar.

Apollonia'dayken yıldız falcısı Theogenes'in gözlemine Agrippa ile birlikte çıkmıştı; geleceğini öğrenmek için daha önce soru soran Agrippa'ya abartılı ve neredeyse inanılmaz şeyler söylenince, Augustus, küçük düşeceği korkusu ve utancıyla doğum gününü gizlemekte ve söylemek istememekte inat ediyordu. Sonunda zoru zoruna ve uzunca bir süre yüreklendirilmesi üzerine utana sıkıla söylenince, Theogenes ayağa fırladı ve önünde diz çöktü. O zamandan sonra Augustus yazgısına o denli güvendi ki, yıldız falını halk arasında yaydı, üzerinde doğduğu oğlak burcu bulunan gümüş para bastırdı.”³⁵ Tek tek incelemek gerekirse; ilki senatörlerin Augustus'a boyun eğecek olması onun tek başına yönetime geçeceğinin belirtisidir. Augustus ve/veya yandaşlarının çıkardığı açık olan bu söylentinin Augustus'un erkeklik giysisi giydiği gün yayılması olasılığından çok yönetimin başına geçtiği dönemde yayılması olasılığı daha kuvvetlidir. Böylelikle senatörlerin de tanrıların belirtileri sayesinde ona boyun eğdikleri, tek başına yönetimde oluşunun tanrıların isteği olduğuna vurgu yapılmıştır. İkincisinde sürgünlerin ana gövdeyi geçmesi Augustus'un, Caesar'ın yaptığı ve yapacağı işlerden daha büyüklerini yapacağına, yani boynuzun kulağı geçeceğine belirttiğine; Iulia soyunun anası Venus'un kutsal hayvanlarından biri olan güvercinlerin³⁶ bu dallara yuva yapmalarının tanrıların bu soya özel olarak bu belirtiyi gönderdiğine vurgu yapıldığını düşünebiliriz. Yine de Caesar'ın endişesi bu belirtinin propaganda açısından amacı ve kimin tarafından yapıldığı konusunu bir belirsizliğe iter. Çünkü eğer sürgünler Caesar'dan sonra

³⁵ Suetonius, *a.g.e.*, *Tanrısız Augustus*, XCIV.

³⁶ Aphrodite'yle yani Venus'la ilişkilendirilen hayvanlardan olan güvercinlerin barışın simgesi oluşu erken Hıristiyanlık döneminde oluşup Picasso ile biçimlenmiştir. Bu nedenle buradaki örneği Augustus'un inşa ettiği *Pax Romana* ile ilişkilendiremeyiz. Ayrıntılı bilgi için bk. Sax, Boria, *The Mythical Zoo: An Encyclopedia of Animals in World Myth, Legend, & Literature*, ABC Clío, 2001.

gelecek kişinin onu geçeceğini belirtiyorsa- Suetonius bunun bir yorumunu yapmamaktadır- Caesar'ın kız kardeşinin torunundan başkası yani Augustus'tan başkası yerine geçer diye endişelenmesi yersizdir. Ancak Latince tümceyi yeniden incelersek yukarıdaki çeviriden daha farklı bir yorum yapmamız mümkün olacaktır: “*Illo et praecipue ostento motum Caesarem ferunt, ne quem alium sibi succedere quam sororis nepotem vellet.*” “*motum*” ortacına endişelenmek (*to move to anxiety or concern, perturb, distress, annoy, etc.*)³⁷ değil de etkilenmek (*to cause a change of attitude, opinion, etc., in(a person, his mind), influence, affect*)³⁸ anlamı yüklenip tümce “Özellikle de bu olağanüstü belirtiden Caesar'ın kız kardeşinin torunundan başka birinin kendisinden sonra yerine geçmesini istemediği yönünde etkilendiğini anlatırlar.” biçiminde çevrilirse Caesar'ın yerine geçen kişinin daha büyük işler yapacağı, bu kişinin Iulia soyundan birisi (Augustus) olacağı ve Caesar'ın tanrısal bu işaret yönünde hareket ettiği yorumunu yapabiliriz. Tüm bunlar ışığında Augustus'un yönetimin başında olması yine tanrıların bir isteğidir ve bunun mümkün olmasını sağlayan Caesar'dır diyebiliriz. Son örneği ele alırsak; İ.Ö. 63 yılı 23 Eylül'de doğan Augustus'un burcu terazi olması gerekirken Suetonius doğduğu burcun (*quo natus est*) oğlak olduğunu aktarır. Manilius, yapıtının ikinci kitabında Augustus'un burcu için oğlak derken (*ortus*)³⁹; dördüncü kitapta terazi olduğunu (*genitus*) belirtir.⁴⁰ Augustus ana rahmine oğlak burcunda düşmüş, terazi burcunda ise doğmuştur; tıpkı Romulus⁴¹ gibi. Hedef kitlesi krallardan, krallık yönetiminden nefret etse de kentin kurucusu ve ilk kralı Romulus'a saygı duymaktadır. *principatus*luk yönetiminin hedef kitlesi tarafından kabulünü sağlamak adına Augustus kendisini pek çok örnekte görüldüğü üzere Romulus'la ilişkilendirmiştir. Ayrıca propaganda aracı paradır ve paranın elden ele dolaşacak olması, onun amacına daha hızlı ulaşması ve söylentinin daha geniş kitlelere yayılmasını sağlar.

Suetonius yukarıdaki örnekten başka Augustus-Romulus benzerliği üzerine şunları da aktarmaktadır: “*Romulus gibi ona da ilk consullüğü sırasında kuş falına baktığında on iki akbaba görüldü ve kurban kestiğinde tüm kurbanların karaciğerlerinin en içteki liften başlayarak geriye bükülmüş olduğunu gördü, deneyimli biri bunun mutlu ve gönençli bir geleceğin belirtisi olduğunu bildirdi.*”⁴²Bu anlatılardaki en önemli nokta, bazı farklar olmasına karşın (Remus'un, Romulus'tan önce altı akbaba görmesi gibi) Romulus'un başına gelenlerle bunların benzerliğidir. Bununla Augustus yeni

³⁷ *Oxford Latin Dictionary*, Ed. P. G. W. Glare, Oxford University Press, 2005, *moveo*: 14.

³⁸ *Oxford Latin Dictionary*, *moveo*: 15.b.

³⁹ Manilius, *Astronomica*, II, 507-9.

⁴⁰ Manilius, *Astronomica*, IV, 773-77.

⁴¹ Bk. Bouché-Lerlercq, A., *L'astrologie Grecque*, Paris 1899, 369.

⁴² Suetonius, *a.g.e.*, *Tanrisal Augustus*, XCV.

bir yönetim biçimi getirdiği ve iç savaşları bitirip huzurlu bir ortam yaratıp devletin yaralarını sardığı, hatta devleti yeniden kurduğu düşüncelerini bir kerede hedef kitlenin algısında yaratabilmeyi amaçlamıştır diye düşünebiliriz.

Augustus ile karşılaştırıldığında Tiberius'un propaganda çalışmaları, bilinçli olarak yapıldığından kuşku duyulacak kadar zayıftır. Yöneticilerin doğum ve ölümlerini tanrıların haber vermeleri bir gelenek gibi görünmektedir. Bu nedenle aşağıda anlatılan örnek bilinçli yapılan bir propaganda çalışmasından çok bir geleneğin devamıdır diyebiliriz: “*Livia, Tiberius'a gebeyken ve erkek çocuk doğuracak mı diye çeşitli tanrısal belirtilere başvurduğunda, kuluçkada yatan tavuğun altından bir yumurta aldı, bir kendi elinde bir hizmetçi kızın elinde sırayla ısıttı, sonunda yumurtadan tepesinde belirgin biçimde ibiği olan bir civciv çıktı. Yıldız falcısı Scribonius, bebek Tiberius için güzel kehanetlerde bulundu, hatta er ya da geç imparatorluğun başına geçeceğini söyledi, ancak imparatorluk nişanı olmayacaktı, çünkü o dönemde Caesar soyunun gücü bilinmiyordu.*”⁴³

Galba ile ilgili anlatılanlara baktığımızda imparatorun geleceği daha parlak görünmektedir: Hispania Tarraconensis'te halka açık bir tapınakta kurban keserken, tütsü kutusu taşıyan genç bir hizmetkârın saçı birdenbire tamamen beyazlaşır. Bunun yorumunu Suetonius şöyle aktarır: “...kimileri bunu yönetim biçiminin değişeceği ve yaşlı bir adamın yerine genç birinin, yani Nero'nun yerine Galba'nın geçeceği biçiminde yorumladılar.”⁴⁴ Bu yaşananlardan bir süre sonra Cantabria gölünün üzerine yıldırım düşmesi ve burada on iki balta bulunması ile bu yorum güçlenir.⁴⁵ Tanrılar Galba'yı yönetim konusunda türlü türlü belirtilerle umutlandırmaya devam eder: “...çok uygun kuş falları, soylu bir bakire kızın geleceğe ilişkin verdiği kehanetler ve tanrısal belirtiler de onu yüreklendiriyordu, üstelik Clunia'da Iuppiter'in rahibi gördüğü bir düşün uyarısıyla girdiği tapınağın en iç kesiminde, o aynı kehanetlerin iki yüz yıl önce gelecekte haber veren genç kızın kehanetleriyle aynı olduğunu görmüştü; bunların içeriği şöyleydi: “Gün gelecek, dünyanın efendisi ve önderi Hispania'dan çıkacak.”⁴⁶ Tiberius ve ardıllarının propaganda çalışmaları oldukça zayıfken, Galba'nın propaganda çalışmaları onlara oranla biraz daha başarılıdır. Şöyle ki, yalnızca yönetimin başına geçeceği ile ilgili belirtiler değil de *dünyanın efendisi ve önderi* olacağına dair belirtiler gönderilmiştir. Yine de Otho'nun yönetimi onun elinden almasını engelleyemediği için, bundan tam verim alamamıştır. Otho'nun propaganda çalışmalarına baktığımızda, yönetici olacağı ile ilgili tek belirtinin kâhin Seleukos'un kehaneti olduğunu

⁴³ Suetonius, *a.g.e.*, *Tiberius*, XIV.

⁴⁴ Suetonius, *a.g.e.*, *Galba*, VIII.

⁴⁵ Suetonius, *a.g.e.*, *Galba*, VIII.

⁴⁶ Suetonius, *a.g.e.*, *Galba*, IX.

görürüz.⁴⁷ Vespasianus'a gelince; daha uzun bir süre yönetimde kalmasıyla propaganda çalışmaları doğru orantılıdır: “*Nero ve Galba'dan sonra, Otho ile Vitellius imparatorluk için çekişirlerken, şu belirtiler imparatorluk için ona umut verdi: Flaviusların kent dışındaki çiftliğinde Mars'ın kutsal ağacı olan yaşlı bir meşe, Vespesia'nın üç çocuğun her birinin doğumunda gövdesinden birden bire dallar verdi, kuşkusuz bunlar her bir çocuğun yazgısının belirtisiydi: İlki inceikti ve çabucak kurudu, ilk çocuk kızdı, bir yaşına varmadan öldü, ikinci dal güçlü ve uzundu, ikinci çocuk büyük bir mutluluğun habercisiydi, üçüncüsü tıpkı bir ağaç gibiydi. Vespasianus'un babası Sabinus'un kehanetlerden de destek alarak annesine, yazgısında 'imparator olmak' yazan bir torunu olduğunu haber verdiği, ama annenin, kendisinin bu yaşta bile aklı başındayken, oğlunun bu sözüne şaşırarak kakhaha attığı anlatılır.*”⁴⁸

Büyük annesinin bile inanmadığı kehanetler Vespasianus'tan yanadır. Dahası belirtiler açık bir biçimde Vespasianus'un başa geçeceğini haber vermektedir. Örneğin bir yemek sırasında bir köpek üç yol ağzından bir insan eli getirir ve yemek masasının altına bırakır. Yine boyunduruğundan kurtulmuş bir öküz (*bos*) yemek odasına dalar ve Vespasianus'un ayaklarının dibine boynunu bükerek çöker. Dedesinin bahçesinde bir selvi ağacı nedensiz yere kökünden yere yıkılır. Ama ertesi güne daha yeşil ve daha sağlam olarak doğrulur.⁴⁹ İlk belirtiyi incelediğimizde; köpek ay ve büyücülük tanrıçası Hekate ile ilişkilendirilen bir hayvandır ve ona eşlik eder. Üç yol ağzı da büyücülük, dolayısıyla Hekate ile ilgilidir. Bu tanrıça istediği kişiye servet, yengi verebilir. İnsan eli de bir cezalandırma yöntemi olan çarpmıha gerilmeyi simgeliyor olabilir.⁵⁰ Nitekim Vitellius'un öldürülüş biçimine⁵¹ baktığımızda bu insan elinin onu simgelediğini düşünebiliriz. Öteki belirtide yer alan öküzün Latincesi çift cinsiyeti de bulunan “*bos*” kelimesidir. Türkçede öküz ya da inek diyerek cinsiyet ayrımı yaptığımız bu hayvanın cinsiyetini Latince de belirlemek neredeyse olanaksızdır. Çünkü her iki cins için de aynı sözcük kullanılır. Ancak bu metinde⁵² “*bos arator*”, tarlayı süren bir öküz/inek olarak ele aldığımızda *arator* sözcüğünün cinsi (m) dolayısıyla burada sözü edilen hayvanın öküz olduğunu varsayabiliriz. Buradan hareketle tanrılara adak olarak sunulan bir hayvan olan öküzün Vespasianus'un ayaklarına değin geldiğini, bunun ileride kral olacağı yönünde yorumlanmasının nedeninin bu olabileceğini düşünebiliriz. Bir diğer örneğe baktığımızda karşımıza yer altı tanrısı Pluton'a kutsal bir ağaç

⁴⁷ Bk. s. 9.

⁴⁸ Suetonius, *a.g.e.*, *Tanrısız Vespasianus*, V; Cassius Dio, *a.g.e.*, LXVI.

⁴⁹ Suetonius, *a.g.e.*, *Tanrısız Vespasianus*, V.

⁵⁰ Suetonius, *a.g.e.*, 233, dipnot 854.

⁵¹ Suetonius, *a.g.e.*, *Vitellius*, XVII.

⁵² Suetonius eğer “*bos*” kelimesini niteleyen bir isim yerine sıfat kullansaydı yorumumuz daha da kesinlik kazanabilirdi.

olan ve gömü törenlerinde kullanılan⁵³ *arbo cupressus* yani selvi ağacını görürüz. Bu ağaç yer altına gidecek olan birini simgeliyor olabilir. Örneğe daha geniş bir çerçeveden baktığımızda ağacın yere yıkılıp tekrar yeşermesi Vitellius'un tahttan inip Vespasianus'un tahta çıkması anlamına gelebilir. Bu örnekleri olumlu yorumluyor oluşumuzun en büyük nedeni Suetonius'un, Vespasianus'un bu belirtiler sayesinde imparatorluk için ümitlendiğini söylemesidir.

Dahası Vespasianus Iudae'da tanrı Carmelus'a danıştığında ne isterse istesin o şeyin gerçekleşeceği müjdesini alır. Carmelus adının hem bir tanrıyı hem de Iudae ve Syria arasındaki dağı nitelediğini Tacitus'tan öğreniyoruz.⁵⁴ Yine buranın Zeus'la ilgili olduğu bilgisini Skylax'tan⁵⁵ ediniyoruz. Kehanet zaten açıkça bir biçimde Vespasianus'un istediğine sahip olacağını bildiriyor, bunu başka bir topluluğun tanrısı bildiriyorsa bunun nedeni İ.Ö. 66-69 yılları arasında Yahudilerle yaptığı savaşta karşı tarafın moralini bozmak için yerel bir tanrıyı kendisine aracı etmek istemiş olabilir. Ama bu yer aynı zamanda Zeus'la da ilgilidir. Dolayısıyla Vespasianus bir taşla iki kuş vurmaktadır. Hedef kitlesi, savaştığı taraf ve Roma'daki halk ya da karşıtları olmak üzere ikiye ayrılır. Böylesi bir kehanetle her ikisini de etki altına alabilir.

Suetonius, Vespasianus'la ilgili olarak daha Nero'nun yönetiminden itibaren gelen kehanetleri aktarır: “Roma'dan da şu kehanetler bildiriliyordu: Nero yaşamının son günlerinde Iuppiter Maximus'un kutsal arabasını tapınaktan Vespasianus'un evine, oradan da Circus'a götürmesi için rüyasında uyarıldı; çok geçmeden Galba'nın ikinci kez consul olduğu seçimler sırasında, Tanrısız Caesar'ın heykeli kendiliğinden doğuya dönmüştü; Betriacum cephesinde savaştan önce iki kartal herkesin gözü önünde dövuştü, biri yenildikten sonra, doğudan gelen üçüncü kartal yeneni uzaklaştırdı.” Dönemin imparatoru Nero'nun, Iuppiter'in arabasını sanki yengi geçidi töreni yapıyormuşçasına Vespasianus'un evine götürmesi; artık *divus* olan Caesar'ın heykelinin doğuya, belki de Vespasianus'un doğum yeri olan kuzey-doğudaki Falacrina'ya ya da o dönemde doğuda olan Vespasianus'a dönmesi tanrıların onun lehine olduklarını gösterir. Üstelik iki kartal, Galba-Otho, dövüşünden sağ çıkan kartalı doğudan gelen, yani o sırada doğuda olan Vespasianus, uzaklaştırır.

Yukarıda da değindiğimiz gibi, Vespasianus yönetim başında kaldığı süre boyunca, kendisinden önceki üç yöneticiye oranla daha çok propaganda

⁵³Bk. *Cassell's Latin-English English-Latin Dictionary*, D.P. Simpson, Macmillan Publishing, London and New York 1979, *cupressus* –a –um.

⁵⁴Tacitus, *Historiae*, 2.78: “est Iudeam inter Syriamque Carmelus: ita vocant montem deumque.”

⁵⁵*Periplus*, 104.

çalışması yürütmüştür. Suetonius'un anlattıkları içinde, en ilgi çekici görüneni mucizevî bir biçimde birkaç kişiyi iyileştirmesidir: “*Halktan biri topal, biri kör iki kişi, Vespasianus bir mahkemeye başkanlık ederken yanına geldi ve Serapis’in rüyalarına onlara söz verdiği sağlıklı yaşam için yakardılar: İmparator yüzüne tükürürse, gözleri açılacaktı, ayağıyla bacağına dokunursa, bacağı güçlenecekti... sonunda arkadaşları çok isteyince, toplantıda açıkça her ikisinin de isteğini yerine getirdi ve başarılı oldu.*”⁵⁶ Daha önceki yöneticilerde, hatta Augustus’ta bile karşılaşmadığımız bir iyileştirme gücü, Vespasianus’u da tanrıların arasına koymaktadır. İlginçtir ki, bu örneklerle benzeyen birkaç olay İsa’nın başına da gelmiştir: “*Yol kenarında oturan iki kör adam vardı. İsa’nın oradan geçtiğini duyduklarında, bağırdılar: “Efendimiz, ey Davut oğlu, merhamet edin bize!” Kalabalık onlara sert bir biçimde sessiz olmalarını söyledi; ama onlar daha da sesli bağırdılar, “Acıyın bize, Efendimiz, ey Davut oğlu!” İsa hareketsiz durdu ve onları çağırdı, “Sizler için ne yapmamı istiyorsunuz?” dedi. Onlar da “Efendimiz, gözlerimizi açın.” Merhametle harekete geçen İsa, onların gözlerine dokundu. Görme yetilerini anında kazandılar ve onu takip ettiler.*”⁵⁷ Görünen o ki tanrısal yetenekler ve bunların anlatıla gelmesi liderlerin hedef kitle tarafından kabul edilmesini kolaylaştırmaktadır.

Vespasianus’un oğlu Titus’a tanrılar Claudius’un azatlısı Narkissos ile belirti gönderirler. Narkissos’un getirdiği fizyonomist, Titus’un yakın arkadaşı ve Claudius’un Messelina’dan olma oğlu Britannicus’a asla imparator olamayacağını, Titus’un kesinlikle imparator olacağını söyler. Bunun dışında Paphos’taki Venus kehanetine danıştığı da imparator olacağına dair bilgi alır. Titus’un propaganda çalışmalarının bu denli az ve zayıf olmasının nedeni, hem yönetim süresi hem de halkına gösterdiği özen olabilir. Suetonius, onun yaşamını anlatırken şunları söyleyerek başlar: “*Babasıyla aynı lakabı taşıyan Titus insan soyu için sevgi ve sevinç kaynağıydı. Herkesin sevgisini kazanacak kadar çok yeteneği, becerisi ve şansı vardı ve bunlara sahip olmak bir yönetici için hiç kolay değildi...*”⁵⁸ Düzenlediği şölenler, gösteriler, kendisinden önceki imparatorların işlerini geçerli sayması, devletin başına gelen onca felakette⁵⁹ halkına gösterdiği özen onun halkı tarafından sevilmesini sağlar. Belki de bu nedendir ki tanrılar Domitianus’u başa geçireceklerini değil de yalnızca onun acı veren ölümünü haber verir.⁶⁰

⁵⁶ Suetonius, *a.g.e., Tanrısal Vespasianus*, VII; Cassius Dio, *a.g.e.*, LXVI.

⁵⁷ *The New Oxford Annotated Bible*, Ed. Michael D. Coogan, Oxford University Press, 2007, Matt. 20.30-34; bir diğer örnek için bk. *The New Oxford Annotated Bible*, 2007, John 5.

⁵⁸ Suetonius, *a.g.e., Tanrısal Titus*, I.

⁵⁹ Vesuvius yanardağının patlaması, Roma’da çıkan yangın ve bir salgın hastalık.

⁶⁰ Suetonius, *a.g.e., Tanrısal Titus*, X; “...adağını yerine getirirken kurban kaçmıştı ve hava pırl pırl açikken gök gürelemişti.”

Yöneticilerin yönetim hakkını elde etmeden önce, çoğu kez doğumlarında ortaya çıkan tanrısal belirtilerin ve görülen rüyaların türleri ve yorumları, onların ölümlerine yakın bir sırada bu kez de kendilerinden bir sonraki yöneticinin yararına çalışır ya da kendisilerinin tanrılaştırılması amacını güder. Yani birinin ölümünü bildiren belirti, bir sonrakinin tanrıların onayıyla başa geçtiğini bildirebilir ya da ölene tanrı olarak saygı duyulmasını sağlayabilir. Caesar'ın durumunda bu görüş öncelikle onun ölümünün biçimi ile ilgilidir: “*Rubicon ırmağını geçerken kutsamış olduğu ve başıboş bıraktığı at sürüleri inatla otlamamışlar ve durmadan gözyaşı dökmüşlerdir... Ayrıca Mart ayının on beşinden bir gün önce bir çit kuşu gagasında bir defne dalıyla Pompeius senatosuna girdiği sırada, en yakındaki korudan gelen çeşitli türden kuşlar onu oracıkta paramparça ettiler.*”⁶¹ Bunların dışında bir kehanet ve rüya, Caesar'ın tanrılaştırılması ve ölümünün öcünün alınması ile ilgilidir. Capua'nın kurucusu Capys'in mezarından çıkan bronz tablette şunlar yazmaktadır: “*Capys'in kemikleri ortaya çıkarıldığında, Iulus soyundan birisi, bir yurttaş tarafından öldürülecek ve hemen ardından çok büyük kıyımlarla Italia'dan oç alınacak.*”⁶² Bu anlatı Augustus'un, Caesar'ın öldürülmesinin öcünü alacağını haber vermektedir. Bunu bir ölçüde onun ölümünden sonra çıkacak savaşların tanrılar tarafından öngörüldüğü biçiminde düşünülmesi için yayılmış olabilir. Caesar'ın ölmeden önce gördüğü rüya ise onun tanrılaştırıldığının habercisidir: “*...düşünde bir bulutun üzerinde uçtuğunu, Iuppiter ile el sıkıştığını gördü...*”⁶³ Bu, Augustus'un başa gelişini haber vermekten çok, onun propaganda çalışmasını destekler. Caesar'ın tanrılaştırılması demek, Augustus'un bir tanrının oğlu olması anlamına gelmektedir. Bu nedenle onun tanrılaştırılması için çaba göstermiştir.

Caesar'ın öldürüleceğini bildiren belirtiler Augustus için önem taşır ve bu nedenle Augustus tarafından yayıldığını söylemek yanlış olmaz. Ancak onun ölümüne yakın olacaklar, Tiberius'un tahta geçişini değil Augustus'un ölümsüz oluşunu haber verir. Söz konusu belirtiler Augustus'un tanrıların arasına katıldığı biçimindedir: “*Aynı dönemde bir yıldırım düşmesi yüzünden heykelinin üzerindeki yazıttan adının ilk harfi silindi; bundan sonra yalnızca yüz gün yaşayacağı bildirildi, bu sayı için C harfi kullanılırdı ve tanrı katına çıkacaktı, çünkü Caesar adından geriye kalan aesar*”⁶⁴ Etrüsk dilinde ‘tanrı’ anlamına geliyordu.”⁶⁵

⁶¹ Suetonius, *a.g.e.*, *Tanrısal Iulius Caesar*, LXXXI; “...karısı Calpurnia da düşündü evin çatısının çöktüğünü ve kocasının kolları arasında hançerlendiğini gördü...”

⁶² Suetonius, *a.g.e.*, *Tanrısal Iulius Caesar*, LXXXI.

⁶³ Suetonius, *a.g.e.*, *Tanrısal Iulius Caesar*, LXXXI.

⁶⁴ Bk. Bonfante, Guiliano, Bonfante, Larissa, *The Etruscan Language: An Introduction*, Manchester University Press, 2002, 214.

⁶⁵ Suetonius, *a.g.e.*, *Tanrısal Augustus*, XCVII.

Tiberius'un ardıkları Caligula ve Claudius'a gelince, doğumlarında sessiz kalan tanrılar ölümlerine pek de sessiz kalmazlar. Bu, halka yaşattıkları sıkıntılardan dolayı mıdır yoksa bunlar ardıklarının yaydıkları söylentiler midir, emin olamayız. Varsayımında bulunursak, yaşamları boyunca yaptıklarından bilinçli bir propaganda çalışması yürütmedikleri sonucuna varmak yanlış olmaz. Bunlar içinde yalnızca Nero'ya baktığımızda, onun hem doğumunda hem ölümünde tanrılar sahnede olduklarını görebiliriz. Yalnız bu belirtiler iyi yönde değildir: “*Onun doğumu hakkında birçok kişi korkutucu ve sayısız yorum yapmakta gecikmedi... Baba Domitius'un bir sözü kehanet olarak değerlendirildi...*”⁶⁶

Galba, Otho ve Vitellius'un ölümünü haber veren belirtiler de belli bir ölçüde birbirine benzemektedir. Galba'nın yönetimin başına geçerken yanında olan Fortuna, ölümüne yakın onu terk etmiştir.⁶⁷ Otho korku dolu rüyalar görürken kendisini kovmaya çalışan Galba'nın ruhuyla uğraşır.⁶⁸ Vitellius'un ise Gallialı bir adamın gücüne yenik düşeceği söylenir ve sonuç da aynen böyle olur. Gallia'daki yedinci lejyonun komutanı Antonius Primus tarafından öldürülür.⁶⁹

Vespasianus'a gelince, kendisinden sonra oğullarının geçeceği neredeyse kesin olduğundan olsa gerek-çünkü üç imparatorun sonra başka birinin elinden değil de diyare gibi bir rahatsızlıktan ölmüştür-, ölümünü bildiren belirtiler kendisinden önceki yöneticilerinki kadar korku dolu değildir. Hatta Suetonius, onun rüyasında şunu gördüğünü anlatır: “*Bir gün rüyasında Palatium tepesindeki evinin girişinin orta yerinde dengede bir terazi gördüğü söylenir, bir kefesinde Claudius ve Nero, öbüründe kendisi ve oğulları duruyordu. Her iki taraf da birbirlerine eşit süreyle imparatorluk yaptılar.*”⁷⁰

Domitianus'un ölümünü haber veren tanrısal belirti, rüya ve kehanet oldukça fazladır. Doğumunda yöneticiliğiyle ilgili bir belirti bulunmamakla birlikte babası Vespasianus'un gördüğü terazi bununla ilgili tek belirtidir. Buna karşın, tanrılar ölümünü çok keskin belirtilerle bildirmişlerdir: “*Sekiz ay boyunca üzerine o kadar çok şimşek çaktı... Capitolium'a ve Flavius soyunun tapınağına, Palatium'daki eve, kendi yatak odasına yıldırım düştü... Domitianus rüyasında, tapmakta kusur etmediği Minerva'yı kutsal yerinden çıkarken ve artık kendisini koruyamayacağını söylerken gördü, çünkü Iuppiter onu silahsız bırakmıştı.*”⁷¹ Tüm bu belirtilerde ilgi çekici bir

⁶⁶ Suetonius, *a.g.e.*, Nero, VI; ölümü için bkz. Suetonius, *a.g.e.*, Nero, XLVI-LVI.

⁶⁷ Suetonius, *a.g.e.*, Galba, XVIII-XIX.

⁶⁸ Cassius Dio, *a.g.e.*, LXIV.

⁶⁹ Suetonius, *a.g.e.*, Vitellius, XVIII.

⁷⁰ Suetonius, *a.g.e.*, Tanrısal Vespasianus, XXV.

⁷¹ Suetonius, *a.g.e.*, Domitianus, XV; Cassius Dio, *a.g.e.*, LXVII.

nokta vardır ki, bu tam anlamıyla propagandanın işlevini gözler önüne sermektedir: Capitolium'a, tapınağa, Domitianus'un evine ve yatak odasına düşen yıldırım kötü olarak değerlendirilirken Augustus'un doğduğu yer Velitrae'daki bir duvara düşen yıldırım iyi olarak değerlendirilmiştir. Bu da propagandanın gerçekte yapılan eylemden çok bu eylemin yorumuyla ilgilendiğini göstermektedir. Çünkü propagandacı yorumuyla hedef kitlesini yönlendirebilir.

Sözü geçen on iki imparatoru genel olarak incelediğimizde, yönetim başına geçerken ve ölmelerine yakın tanrıların belirtilerinin geleneksel bir biçim aldığını görebiliriz. Kimi imparator için tanrılar dünya efendisi olacağını bildirirken, kimisi için er ya da geç imparator olacağı söylenmiştir. Caesar'a yeryüzüne hükmedeceği; Augustus'a Iuppiter'in yardımcısı olacağı, devleti tek başına yöneteceği, edinme babasının ve dolayısıyla kendisinin tanrı olacağı bildirilmiştir. Ne yazık ki, Tiberius'a zar zor imparator olacağı bildirilirken tanrılar sanki Caligula, Claudius ve Nero'nun hiç yaşamamalarını istemiş gibi doğumlarında bile kötü belirtiler göndermişlerdir. Iulius soyundan sonra başa geçen yöneticilerden yalnızca Galba, Vespasianus ve bir ölçüde Titus için oldukça güzel belirtiler varken geri kalan yöneticiler bu güzel belirtilerden pek nasiplerini alamamışlardır.

Bu farklılık yöneticilerin ölümlerini haber veren belirtilerde de açıkça görülmektedir. Caesar'ın ve Augustus'un ölümünü bildiren belirtilerde onların tanrılaşacağı, Caesar'ın ölümünün öcünün alınacağı bildirilirken öteki imparatorlarda yalnızca ölecekleri ya da nasıl ölecekleri bildirilmiştir. Tüm bunlardan hareketle inancın ve bir inançlar sistemi olan dinin, propaganda malzemesi olarak çok sık kullanıldığını, ancak yöneticilerin gönderilen belirtileri doğrulayacak ölçüde başarılı olmadıkça bu propagandaların işe yaramadıklarını, söyleyebiliriz.

Sonuç olarak, bu çalışmada ele alınan *De Vita Duodecim Caesarum*, özellikle imparatorların doğum, ölüm ve yönetimin başa geçişleri ile ilgili propaganda örnekleri sunmaktadır. Baştaki yönetici, doğarken tanrı onun başarılı olacağına dair çeşitli belirtiler gönderir. Böylelikle tanrının onayını alan yönetici, hedef kitlesi üzerinde daha etkili olacaktır. Bu birleştirici propaganda olarak düşünülmelidir. Çünkü hedef kitleyi yöneticinin, tanrının onayladığı kişi olduğu düşüncesinde birleştirir. Çıkar, açıkça yöneticinin bireysel çıkarıdır. Yöneticinin ölümüyle ilgili anlatılan propaganda örnekleri de birleştirici olarak düşünülmelidir. Çünkü bunlar ölen yöneticinin yerine geçecek olan yöneticinin çıkarıdır ve büyük olasılıkla yeni yönetici ve yandaşları tarafından yayılmış söylentiler olmalıdır.

KAYNAKÇA

- Augustus, *Res Gestae Divi Augusti: The Achievements of The Divine Augustus*, Oxford University Press, 1983
- Bonfante, Guiliano, Bonfante, Larissa, *The Etruscan Language: An Introduction*, Manchester University Press, 2002
- Bouché-Lerlercq, A., *L'astrologie Grecque*, Paris, 1899
- Cassell's Latin-English English-Latin Dictionary*, D.P. Simpson, Macmillan Publishing, London and New York, 1979
- Cassius Dio, *Roman History*, Tr. Earnest Cary, Loeb Classical Library, 1914
- Cicero, *Philippicae Söylevleri I*, Çev. Gül Özaktürk, Öteki Yayınları, Ankara, 2000
- Ellul, Jacques, *Propaganda the Formation of Men's Attitudes*, Tr. Konrad Kellen, Jean Lerner, Vintage Books, New York, 1965
- Horatius, *Carmina* <http://www.tdk.gov.tr/>
- Lee, Alfred McClung, "The Analysis of Propaganda: A Clinical Summary", *The American Journal of Sociology*, Vol. 51, No. 2 (Sept., 1945)
- Manilius, *Astronomica*
- Oxford Latin Dictionary*, Ed. P. G. W. Glare, Oxford University Press, 2005
- Platon, *Devlet*, Çev. Hüseyin Demirhan, Palme Yayıncılık, 2007
- Plutarkhos, *Parallel Lives, Alexander*, Tr. Bernadotte Perrin, Loeb Classical Library, 1919
- Ponsonby, Arthur, *Falsehood In War Time: Containing an Assortment of Lies Circulated Throughout the Nations During the Great War*, 1980
- Ramage, E.S., "Sulla's Propaganda", *Klio*, 78, 1991
- Sax, Boria, *The Mythical Zoo: An Encyclopedia of Animals in World Myth, Legend, & Literature*, ABC Clío, 2001
- Skylax, *Periplus*
- Smith, William, *Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology*, Vol. I, Little, Brown and Company, Boston, 1867
- Suetonius, *On İki Caesar'in Yaşamı*, Çev. Fafó Telatar- Gül Özaktürk, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2008
- Tacitus, *Historiae*
- Taylor, Philip M., *Munitions of the Mind*, Manchester University Press, Manchester and New York, 2003
- The New Oxford Annotated Bible*, Ed. Michael D. Coogan, Oxford University Press, 2007